

2021-09-15

Avdelningen för Ekonomi och styrning
Malin Svanberg

Ert dnr:
KU2021/01812

Rätt mottagare –Demokrativillkor och integritet SOU 2021:66

Sammanfattning

Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, har beretts tillfälle att yttra sig över delbetänkandet ”Rätt mottagare –Demokrativillkor och integritet” (SOU 2021:66.). Delbetänkandet omfattar endast förslag för den statliga bidragsgivningen. Kansliets förslag till remissvar beskriver förslaget till personuppgiftsbehandling och sekretess för den statliga bidragsgivningen och förbundet synpunkter lämnas på förslag där rekommendationer kan komma att bli normerande för kommuner och regioner. SKR delar delbetänkandes problemformulering när det gäller att allmänna medel endast ska gå till verksamheter som är förenliga med samhällets grundläggande värderingar såsom de anges i regeringsformen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. SKR är dock oroad för att det sker en förflyttning där allt fler detaljerade uppgifter om medborgarnas ska delas, som en förutsättning för civilsamhället att kunna söka bidrag. SKR ser inte heller att någon analys gjorts av hur uppföljning på detta kommer att ske, så att det genomförs på ett ändamålsenligt vis.

- SKR har sedan tidigare ställt sig positiv till förslaget om demokrativillkor i den statliga bidragsgivningen
- SKR anser man bör vara ytterst restriktiv med insamling av medlemmars känsliga personuppgifter och delande av dessa utan medlemmens samtycke då detta kan utgöra en högre tröskel för deltagande i det organiserade civilsamhället, vilket i sin tur minskar arenorna för demokratiska samtal och demokratisk skolning.
- SKR saknar en analys av vilken typ av brott som kan komma att behandlas som känsliga uppgifter, och hur bedömningen av dessa kan påverka enskilda organisationers möjligheter att söka bidrag
- SKR anser att kommuner och regioner som väljer att utforma villkor för bidragsgivningen kan ta demokrativillkor som införs i den statliga bidragsgivningen i beaktande

- SKR anser fortsatt att det är viktigt att kommuner och regioner utformar demokrativillkor utifrån lokala förutsättningar, och att uppföljning av detta också fortsatt bör utformas lokalt och regionalt och inte omfattas av en statlig normering på området

Utökad behandling av personuppgifter till följd av förslagen till förtydligade demokrativillkor

Med anledning av förslaget om förtydligade demokrativillkor föreslås villkor som ställer krav på en bidragssökande organisations och dess företrädares agerande och tillhörighet, vilket medför en ökad hantering av personuppgifter, inklusive känsliga sådana såsom exempelvis uppgifter om brott, sexualitet och politiska åsikter. För att civilsamhällets organisationer samt myndigheter och andra organ (exempelvis Folkbildningsrådet, Svenskt friluftsliv samt Stiftelsen Svenska Filminstitutet) ska kunna hantera dessa uppgifter behövs kompletterande bestämmelser i svensk rätt. Rättsläget är idag oklart om hur beslutsorgan som inte är myndigheter får behandla uppgifter om brott i ärenden om stöd. Delbetänkandet har också redogjort för sin syn på civilsamhällets möjligheter att hantera känsliga personuppgifter utan medlemmarnas samtycke i enlighet med Dataskyddsförordningen. Dessa presenteras nedan. Utöver det redogör de för villkor rörande statligt stöd till trossamfunden. Detta är något som inte kommer att beröras i detta remissvar.

Rätten till skydd av personuppgifter är en del av den grundläggande rätten till respekt för privatlivet. Behandling av känsliga uppgifter är som utgångspunkt förbjudet, men det finns ett antal undantag, b.l.a om den enskilde gett sitt medgivande eller om behandling är nödvändig för att fastställa, göra gällande eller försvara rättsliga anspråk. Utredningen menar då att när en civilsamhällesorganisation söker ett statlig bidrag så faller det in under ”rättsligt anspråk” och att de därigenom också kan hantera känsliga personuppgifter utan medlemmens samtycke. Detta är något såvitt som utredningen framställer det, inte ännu rättsligt prövat. SKR menar att det är viktigt att medborgarnas förtroende för hur och vilka personuppgifter som behandlas är fortsatt högt i så väl civilsamhället som i det offentliga. Betänkandet berör denna ståndpunkt om negativa opinionsfriheter och åsiktregistrering och hänvisar bland annat till *Fritid på lika villkor* (SOU 2009:29) som där behandlar omständigheten att kontrollen av en

organisations uppgifter om enskilda medlemmar kan innebära att enskildas åsikter röjs trots att det är organisationen som granskas. Slutsatserna i denna SOU, och som delbetänkande hänvisar till, är att medlemmar bör ges möjlighet att utträda ur en förening innan ett kontrollsystem införs. Under de förutsättningarna utgör inte regeringsformens reglering något hinder mot kontroll av medlemmarna. SKR menar här att man bör vara restriktiv med denna typ av förfarande, då det kan uppfattas som en begränsning i möjligheterna att vara medlem i en förening och att det åligger ett stort ansvar hos civilsamhällesorganisationerna att upplysa om att utträde är en möjlighet, och för den enskilda att ta i beräkning att känsliga personuppgifter om denne kan komma att lämnas över till tredje part, utan samtycke.

Revisorsgranskning

Delbetänkandet föreslår också en utökad kontroll genom så kallad revisorsgranskning. Detta sker redan idag vid ett mindre antal statsbidrag. Förslaget är att fler skall omfattas av detta när det finns villkor för stöd som är kopplade till organisationens medlemmar, och det ska skärpas till att endast kunna gör med godkänd eller auktoriserad revisor. Detta sker med motiveringen att det inte finns några konstitutionella hinder mot en kontroll av medlemmar i samband med en ansökan om stöd, varken med hänsyn till kontrollens direkta eller indirekta effekter för civilsamhällesorganisationerna eller dess medlemmar. De tillägger också att även om kontrollen inte är grundlagsstridig i sig finns det andra skäl till att det är olämpligt att beslutsorganen granskar uppgifter om medlemmar. Vidare skriver de att det inte i strikt mening är fråga om att registrera enskilda åsikter, men i praktiken kan kontrollerna anses närma sig detta, och att det då skulle vara lämpligare att dessa uppgifter hanteras av tredje part. Förslaget är att en likalydande bestämmelse om granskning bör tas in i förordningar om statsbidrag som uppställer krav på medlemstal eller viss andel medlemmar som villkor för stöd. SKR menar att det inte tydligt framgår på vilket sätt en revisor skall kunna garantera dessa personuppgifter, samt att det blir ett stort kontrollsystem som syftar till att å ena sidan skydda känsliga personuppgifter som i högre grad kommer att krävas, men å andra sidan också runda systemet för vad som kan bli allmänna handlingar. Här menar SKR att man bör ta i beaktande om ett nytt

större kontrollsystem utformat på detta vis positiva effekter överväger de negativa.

Förbundets ställningstagande

SKR menar att det är fortsatt viktigt att allmänna medel endast ska gå till verksamheter som är förenliga med samhällets grundläggande värderingar såsom de anges i regeringsformen och i de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter.

SKR anser man bör vara ytterst restriktiv med insamling av medlemmars känsliga personuppgifter och delande av dessa utan medlemmarnas samtycke då detta kan utgöra en högre tröskel för deltagande i det organiserade civilsamhället, vilket i sin tur minskar arenorna för demokratiska samtal och demokratisk skolning.

Sveriges Kommuner och Regioner

Anders Knappe
Ordförande